

Una imatge d'Enric Valor presideix el claustre de l'edifici de la Nau, de la Universitat de València, que acull l'exposició. / JESÚS CÍSCAR

Enric Valor i les lletres

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua organitza una mostra ben exhaustiva dedicada a l'escriptor en el centenari del seu naixement

XAVIER ALIAGA València

La introducció és necessària, però provoca un cert pudor il·lustrar el lector en el descomunal full de serveis d'Enric Valor (Castalla, 1911—València, 2000), escriptor i lingüística, recuperador de la rondallística valenciana i les seues paraules, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, intel·lectual estimat i reconegut, posseïdor d'una imatge icònica, la de l'ancià venerable i el seu barret tan característic, un home que té el seu nom repartit per desenes de carrers i de places del País Valencià. I més coses. Situar el personatge en tota la seua magnitud requeriria un esforç equivalent. I tot just aquesta és la intenció d'*El Valor de les paraules*, una exposició exhaustiva organitzada per l'Acadèmia

Valenciana de la Llengua (AVL), aprofitant la coincidència quasi exacta entre les efemèrides del naixement i de la mort. Una invitació a la declaració de l'insigne intel·lectual com a "Escriptor de l'any".

"Parlem de l'únic escriptor valencià que és doctor *honoris causa* per les universitats de València, la Politècnica i l'Estudi General, la d'Alacant, la Jaume I de Castelló i la de les Illes Balears", ressalta l'acadèmica i comissària de l'exposició Verònica Cantó, que ha estat auxiliada en aquesta tasca tan complexa per dos comissaris adjunts, Vicent Brotons, professor de la Universitat d'Alacant, i Óscar Pérez, tècnic lingüístic de l'Ajuntament de Sagunt. L'exposició es podrà veure a la capital valenciana, a la Sala The-

saurus de la Universitat de València, fins al 23 de gener de l'any vinent. Després, viatjarà a Alacant, a l'Aula de Cultura de la CAM. Mentre, una versió transportable de la mostra circularà per centres educatius i aules de cultura de tot el País Valencià, i també a les Illes, on la universitat de les Balears retrà homenatge a l'escriptor. Els pobles on nasqueren les rondalles, mentre tant, acolliran activitats de contacontes i conferències. Així mateix, està previst un documental sobre la figura de Valor produït per RTVV en virtut d'un conveni.

Per anar a pams, l'exposició s'organitza a través de cinc itineraris, dissenyats per l'artista Vicent Carda. En l'itinerari més personal es reproduïx el seu despatx, amb la seua màquina

d'escriure, la seua ploma o la vella edició del diccionari de Pompeu Fabra que feia servir l'escriptor. Uns altres llibres de consulta que durant dècades ocuparen espai en la taula del seu despatx, les gramàtiques de San-

La seua aportació cabdal al fixament de la rica tradició oral havia de tenir apartat propi

chis Guarner i de Carles Salvador, "no se sap què se n'ha fet", aclareix Cantó amb una certa decepció. A canvi, s'hi mostren la gavardina i el mitològic barret original. D'una altra banda, una sèrie de taulers mostraran

els indrets on Valor va viure i treballar els seus primers anys, a Castalla, a Elda i a Alacant. El vessant rondallístic, la seua aportació cabdal al fixament de la rica tradició oral de les comarques meridionals, havia de tenir un apartat propi, amb les rondalles i els estudis que generaren. A més d'això, uns plafons digitals reproduïxen fragments, portades i il·lustracions dels llibres, així com fotografies, moltes d'inèdites, procedents de l'àlbum personal de Valor. Les dues parts dedicades al Valor novel·lista i lingüista tenen una estructura semblant. Ací, la part visual es dedica als seus mestres i amics, noms referencials de les lletres, com ara Manuel Sanchis Guarner, Josep Giner, Joan Fuster o Francesc de Borja Moll.

PASSA A LA PÀGINA 2

PUNT DE MIRA

Una cosa molt lletja

Joan F. Mira

Molt sovint, anant per les Espanyes, a Mallorca, a Tarragona, a Bilbao o a Madrid, em pregunten "com van les coses" al País Valencià, i si és cert tot això que, de tant en tant, llegeixen en els diaris. Això que vostès llegeixen en els diaris és cert, conteste invariablement, però és només una part

de la veritat. Perquè la veritat completa és molt pitjor: la major part dels valencians viuen en un món de falsedats brillants, en una societat d'espectacles inútils i caríssims que afalaguen vanitats estúpides, de fracassos profunds en economia, finances, política, moral pública, ètica i estètica. Les coses, doncs, no van bé: en realitat, van fins i tot molt pitjor del que sembla. Alguna cosa, molta cosa, fa olor de podridura, a Dinamarca, com escrivia Shakespeare, i pareix que moltíssima gent no troba desagradable l'olor. Aquesta és la tragèdia, no sé si la del "ser o no ser" de Hamlet, la del rei Lear o la del moro de Venècia. És com

aquella pudor insuportable que feien nobles i reis de segles passats, que no es duxaven mai, i la cobrien arruixant-se amb perfums intensos. L'agost passat, en una entrevista en el setmanari *El Temps*, el sociòleg Mario Gaviria, que ens coneix una mica, quan li preguntaven com veu València, contestava: "Veig no només la ciutat, sinó tota la Comunitat Valenciana, víctima d'una síndrome de Palerm, de Calàbria... S'està suditalianitzant, en una barreja de corrupció, regals, ineficàcia, menfotisme, guany ràpid... Si jo fóra progre valencià portaria ací Roberto Saviano durant sis mesos per vore què en treia. Alguna co-

sa molt lletja s'està covant. No hi ha alternança en el govern, i això és un principi de la democràcia; hi ha una creixent absència de cultura culta, no de la cultura de carrer... El cas *Gürtel* no és res més que un símptoma de la suditalianització". Alguna cosa molt lletja, en efecte: jo no ho sabria dir millor amb tan poques paraules. La cosa més lletja, però, no és només la podridura i la mala olor: és el perfum aparentment agradable que la dissimula. La colònia sobre la brutícia, el desodorant amb aroma d'espígol, i el bon poble del bon país, caminant feliç cap a la ruïna, entre els efluvis del perfum sintètic.

L'última paraula sobre Valor

La mostra s'acompanya de materials didàctics i un catàleg ben complet amb una vintena d'estudis

VE DE LA PÀGINA 1

L'apartat "El valor de Valor" agrupa els seus nombrosos reconeixements: a més dels esmentats adés, la medalla de la Universitat, el diploma de fill predilecte de Castalla o la Creu de Sant Jordi, juntament amb els estudis generats per cada homenatge. Amb això, una part gràfica on es podran veure les publicacions amb les quals col·laborava: *El Luchador*, *El Tio Cuc*, *El Camí o Gorg*, revista de què va ser fundador. "Sempre que parlem de publicacions, primeres edicions", adverteix Cantó, "són continguts interessants, perquè quasi ningú deu haver vist mai un exemplar de *Tio Cuc*, una publicació en què començà a col·laborar a partir del 1934". Per a mitòmans i curiosos, hi haurà documents inèdits, com ara el seu examen d'ingrés a l'Escola de Comerç d'Alacant, conservat en l'arxiu general de la Universitat. "Per a arreplegar tot allò, hem hagut de treballar en molts fronts: el Ministeri de Cultura, les hemeroteques i les biblioteques, la Biblioteca Nicolau Primitiu, la família, els fons de la mateixa Acadèmia, les universitats, i amb tot aquell que tenia alguna cosa a veure amb Enric Valor", explica Cantó. Altres documents ressenyables són les galerades corregides a mà de *Converses amb un senyor escriptor*, el llibre que va escriure Rosa Serrano a partir d'una sèrie de diàlegs amb Valor, la *lectio* escrita a màquina que va llegir en arreplegar un dels seus *honoris causa*, el seu expedient acadèmic, l'original del manifest que signaren més de 20.000 valencians demanant la presència del valencià en els actes religiosos o el text de la seua primera obra literària, *L'experiment de Strolovikchz*, publicada el 1934 en el diari *El Camí*. Per sobre de tot, però, Cantó ressalta un document amb una càrrega especial i que no havia estat exposat fins ara: el manuscrit i el pla de l'obra

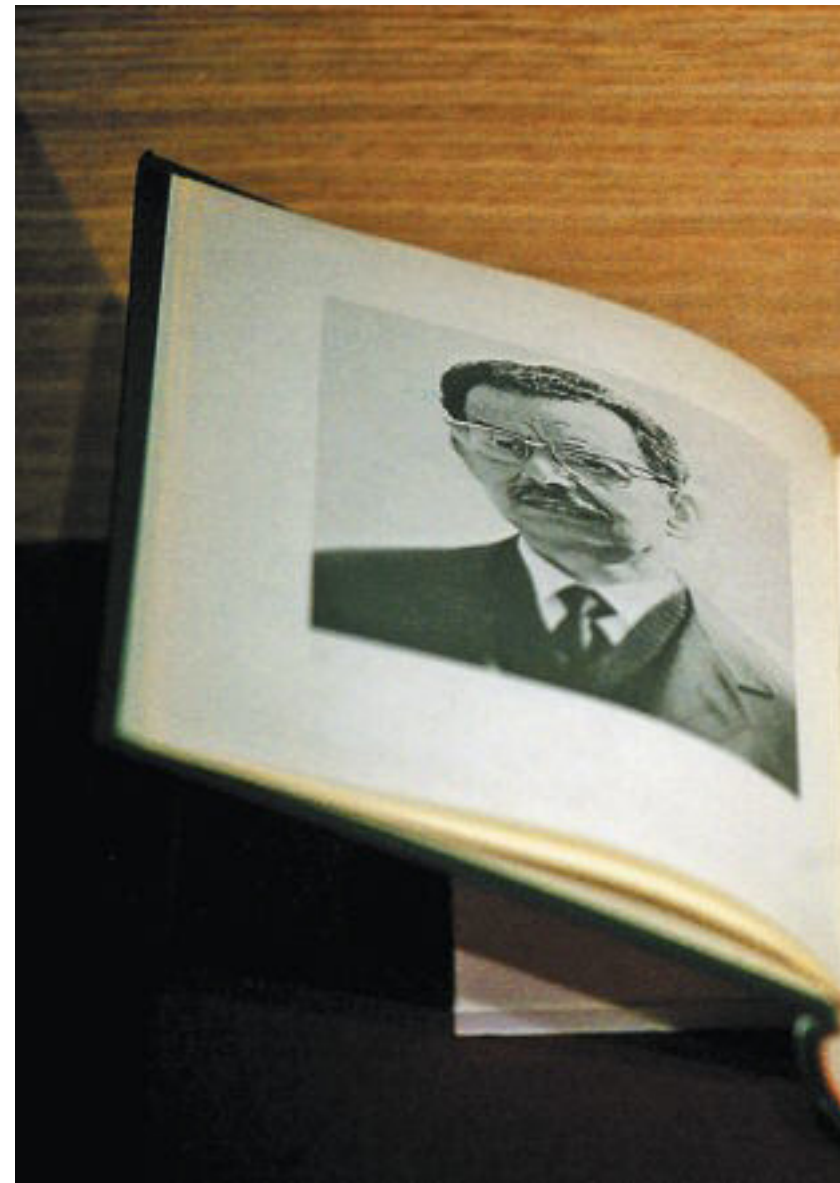
La mostra s'acompanya d'un seguit de materials i de publicacions

'La flexió verbal' va ser un dels seus grans èxits de vendes

de la darrera novel·la que escribia i que portava com a títol premonitori *Habitatge per a l'eternitat*. "El seu fill em deia que per a què volíem això, que era un simple bloc de notes, però li vaig explicar que per a nosaltres era un material molt

important. Tot i que estava en una fase molt iniciàtica, creiem que serà interessant veure-ho". "Entenem que Valor és un personatge molt conegut, però sobretot és conegut per al gran públic per la seua tasca rondallística. El definiria com un personatge polièdric, pel que fa a la forma, i polifacètic, quant al contingut, perquè va tocar moltes coses", argumenta Cantó. "L'objectiu que ens hem marcat és el d'arribar als màxims destinataris possibles, per això hi ha l'exposició transportable o les activitats en els pobles de les rondalles", indica, al mateix temps que destaca que, fins ara, una vintena de pobles i de centres educatius han demanat l'exposició itinerant. "Això, abans de fer la publicitat de l'activitat", informa la comissària amb un punt d'orgull. De moment, un joc de tres exposicions rodarà simultàniament per València, per Alacant i per Castelló.

La mostra s'acompanya d'un seguit de materials i de publicacions, algunes de caire didàctic, com ara una unitat didàctica, de Víctor Labrado, il·lustrada per Enric Banyuls, i una auca i un còmic obra de Jesús Huguet Enguita. El còmic conté un mapa amb els paisatges i el marc territorial que va marcar l'obra valoriana, de la serra Grossa al Montgó i del Benicadell al Cabeçó. Els altres materials tenen una vocació més erudita. És el cas de l'estudi de Josep Daniel Climent *Enric Valor. Estudi i compromís per la Llengua*, encara en fase de producció, o el catàleg de la mostra, un llibre enciclopèdic de gran format

L'Obra Completa, dalt, i altres publicacions d'Enric Valor que es mostren en l'exposició. / JESÚS CÍSCAR

amb una vintena d'estudis que furonegen en la ingent tasca de l'escriptor de Castalla, "tots fets per experts en l'obra valoriana". Quatre acadèmics hi participen: la mateixa Cantó, que rastreja el reconeixement social de l'escriptor, Manuel Pérez Saldanya, que estudia un dels grans èxits de vendes de Valor, *La flexió verbal*, un manual de capçalera que ha viscut ja vint-i-set reimpressions, Emili Casanova, que n'analitza les aportacions en el terreny de la lexicografia, i Jordi Colomina, que en fa un estudi sobre el lèxic normatiu. La publicació, a més, parla del context social, polític i cultural de la seua època (Francisco Moreno), de la seua implicació social en la

recuperació lingüística durant els anys de la II República (Òscar Pérez) i, per descomptat, visita la seua obra literària (les rondalles, però també novel·les tan transcendents com *L'ambició d'Aleix* o les del Cicle de Cassana, *Sense la terra promesa*, *Temps de batalla* i *Enllà de l'horitzó*) vista a través dels ulls de Jaume Albero, Vicent Escrivà, Joaquim Espinós o Gemma Lluch, entre altres. Tampoc es deixen sense abordar les aventures editorials de Valor (Francesc Pérez Moragón), les seues aportacions docents durant els anys de la República (Josep Daniel Climent) o la visió d'una de les persones que més estretament va col·laborar amb l'escriptor,

Carles Alberola

Estimula la vida social. Altes dosis de diversió.
Gràcies a tu més gent parlarà en valencià

“MUMMM... QUINA INFUSIÓ MÉS BONA”

voluntariat pel valencià

Tel. 96 340 70 60

www.voluntariatpelvalencia.org

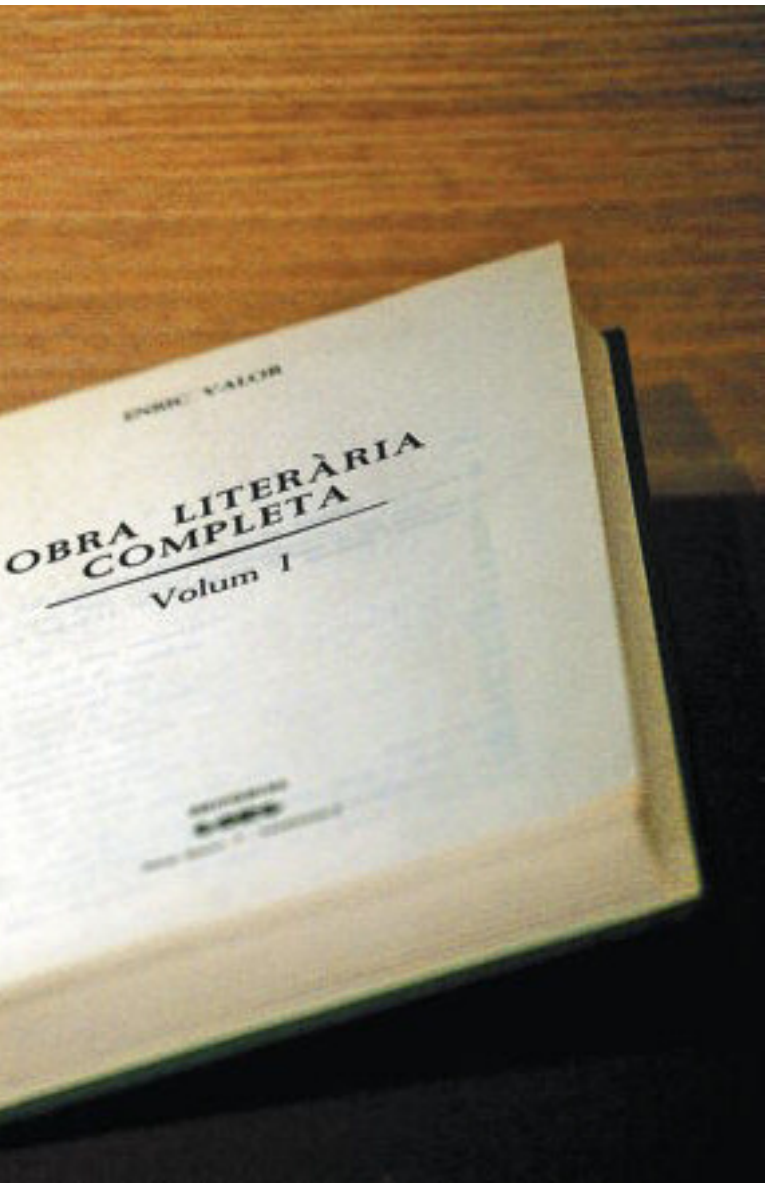
Una iniciativa de

Amb el suport de

l'editora Rosa Serrano. També hi ha un apartat bibliogràfic i una relació comentada de totes les seues obres literàries i lingüístiques.

“En totes les exposicions que hem fet de l'escriptor de l'any la idea és que, d'alguna manera, el catàleg siga l'última paraula. La bibliografia que s'hi incorpora fa nou mesos que s'està duent a terme, i està completíssima, fins al novembre de 2010. Si d'ací a tres mesos es publica una tesi sobre Enric Valor no figurarà en el catàleg, lògicament, però la voluntat és que la visió siga com més completa millor”, argumenta Cantó. I fa la lectura final: “Si l'any de Valor serveix per a revitalitzar la seua obra i que siga més conegut, els objectius estaran assolits. És un home estimat i volgut. Més a la zona d'Alacant i de València, perquè al nord no va arribar, però la idea de l'exposició és donar-lo a conèixer. Volíem fer-ne una exposició exhaustiva, dins d'uns límits, per a donar una visió global del personatge, d'una persona que va fer molt i que tenia un compromís cívic i unes conviccions que eren una roca. La defensa de la llengua, el seu amor, era per sobre de tot. Ell sempre ha destacat pel seu amor a la llengua. Sempre”.

NOTES DE CAMBRA

Colps d'escarpra

Manuel Baixauli

Fa uns quants anys em demanaren que fera un guió cinematogràfic sobre la vida de l'escultor Enric Moret (Sueca, 1910-l'Havana, 1985). La proposta m'atreia per dos motius: podia introduir-me en un art que em fascina, el cinema, i, d'altra banda, Moret m'era pròxim i conegut, car, per una carambola de la vida, jo n'havia esdevingut, anys enrere, tot just acabar la carrera, biògraf. El projecte tenia un bon director de cine i un grup valencianocubà de còmplices; mancava, però, resoldre el tema econòmic. La pel·lícula no s'ha fet, i potser no es farà. El guió tampoc. Un de tants projectes arxivats dins del meu polsós Magatzem de la Memòria. Ara hi pense i potser era un error fer-ne un film. La vida de Moret, feta ficció, seria inversemblant. Moret conegué la mort prematura del seu pare, la pobresa, la separació familiar, el treball dur a partir de tretze anys, la presó, la guerra, on fou seriosament ferit, un afusellament, el propi, afortunadament espifat, l'exili, els camps de concentració, la República Dominicana de l'inefable Trujillo, la Cuba de Batista, la conspiració, l'exili de nou, ara a Mèxic, la Revolució Cubana, l'èxit com a artista, la prohibició d'entrar al seu país natal, ni tan sols per a visitar la tomba de sa mare... Moret participà amb una obra al mític pavelló espanyol de l'Exposició Internacional de París (1937) —al costat de Picasso,

Miró, Juli González, Calder i altres—, féu un fum d'escultures, murals i dibuixos, es casà amb una infermera anglesa que ha-

via conegut durant la guerra, se'n divorcià, es casà amb Delia Echeverría, tota una personalitat dins de la intel·lectualitat de l'Havana, i esdevingué un professor venerat per artistes molt més joves que ell. Tot això, posat en un llargmetratge, entraria més en la línia de Hollywood —d'un lacrimogen Spielberg, per exemple— que no en l'estil sobri i subtil que a mi m'interessa. Millor un documental, doncs, amb imatges i testimonis verídics. És el que passa amb Auschwitz. La infinitat de pel·lícules i novel·les que se n'han fet no transmeten l'infern amb la intensitat i la versimblança amb què ho fan els textos d'un Primo Levi, per exemple. Quan la realitat és tan contundent, l'efectisme inherent a la ficció pot fer-la embafosa. Primo Levi ens aborriona i ens convenç perquè, tot i ser-ne víctima, no en fa una interpretació emotiva ni venjativa, sinó una instantània freda, despietada, fins i tot imparcial. D'altra banda, les vides de Levi, Moret i d'altres ens parlen d'un món que, tot i ser recent, ja ens sembla inversemblant. Sovint oblidem que, per a una gran part dels humans, la vida encara és duríssima com una pedra. I és que les de Moret, Levi i, també, les de molts contemporanis nostres, són unes vides tallades a colps d'escarpra. Res a veure amb l'acomodament i la somnolència que ens acompanyen i que ens fan tan inconscients i tan frívols, si no tan cretins.

A MANERA DE TASCÓ

Joves, bisbes i Madame de Sevigné

Vicent Alonso

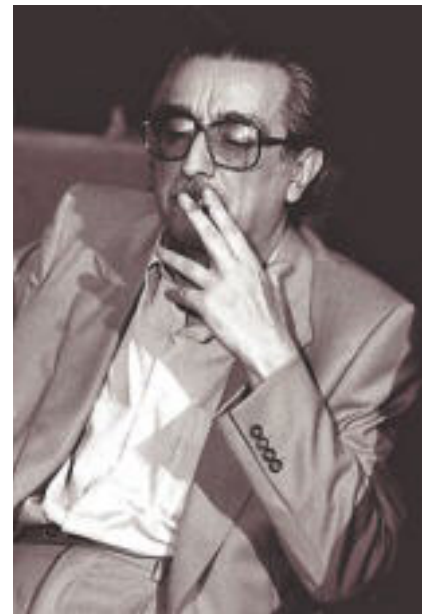
Feia temps que no tenia entre les mans cap paper de, o sobre, Joan Fuster. No en tenia necessitat, però tampoc el mercat editorial ha donat mostres de voler mantenir l'escriptor en primera línia. La casualitat, tanmateix, ha fet que els darrers dies m'haja pogut mirar amb deteniment el llibre *Joan Fuster i la filosofia* (PUV, 2010, edició de Neus Campillo). Terricabras, Grimaltos, Boladeras, Rius i Riera, tots ells professors, hi reflexionen des d'angles diversos, a propòsit del que Fuster entenia per filosofia, amb criteris més vigorosos que els aplicats pels qui, en un assumpte major com aquest, es limiten a comentaris divertits sobre afirmacions com la memorable definició de filosofia, que comparava amb “l'art d'agafar la vaca pels collons”. Els treballs, però, no preveuen, afortunadament, lectors especialistes, sinó interessats en problemes que ja formen part d'una certa cultura general.

El de Grimaltos, per exemple, destaca per la seua afable presentació de l'escepticisme. Sincerament, fa goig llegir textos així, construïts amb una voluntat obstinada de netedat en el raonament i en l'exposició. Encara més en un assumpte en què els errors argumentatius proliferen, com ara quan es fan coincidir les actituds escèptiques amb un relativisme que alguns, interessadament, contempen per fer-ho valdre tot, des dels matisos, sempre benvinguts, de les veritats opinables fins a les afirmacions més esbojarrades sobre fets que no permeten discussió. Fuster, per a Grimaltos, no és un incrèdul, ni que siga perquè, escèptic i tot, reconeixia el parell o tres de conviccions que calia tenir per a viure com cal.

Afirmar que la veritat és difícil d'aconseguir no implica afirmar que siga múltiple i contradictòria. Grimaltos encara fila més prim i dedica línies d'interès a provar que Fuster és un escèptic per a tot el que té a veure amb els afers humans, però que no ho és sempre de la mateixa manera. Entre els fets històrics i els morals hi ha distincions que Grimaltos fa servir per a precisar per què Fuster era escèptic i relativista alhora. Tanmateix, un és de l'opinió que les reflexions sobre les idees fusterianes haurien d'anar sempre conjuntament amb consideracions sobre l'estil, inexcusables si volem donar una imatge justa de l'assaig que escrivia i defensava. Ho dic perquè també la casualitat m'ha fet llegir aquests dies la darrera mostra de la “facúndia” epistolar de Joan Fuster (*Correspondència*, volum 12, 2a part, 314, 2010), una nova oportunitat de comprovar que potser el fet més destacable de la seua obra és la manifestació sem-

pre indissoluble de matèria i forma, d'idees i expressions, com correspon a un assagista que ha entès que en aquest territori de la literatura no hi ha motius, ni mitjans, de fer-ne distincions.

Em pregunte, en llegir una de les cartes a Albert Manent incloses en el volum, si els “papers idiotes” de què Fuster es queixa constantment no són, a més dels papers *pro pane lucrando* tan citats, els que va escriure des de supòsits no assagístics, és a dir, més erudits que pròpiament literaris. Però que m'ho pregunte jo no té gens d'importància. Al capdavant, no sóc un expert en Joan Fuster, sinó un simple lector de la seua obra i, per acabar-ho d'adobar, confesse que tinc una tendència malaltissa a aturar-me en fragments de la seua prosa que reclamen més humor que capteniment. En aquest volum n'hi ha per a donar i ven-

L'escriptor Joan Fuster. / JORDI VICENT

Grimaltos fa distincions per a precisar per què Fuster era escèptic i relativista alhora

dre. O no té gràcia afirmar que “el hobby de fer versos / només té un fi: podrir-nos cara al públic / i podrir les paraules distingides”? El Fuster poeta, quan exerceix d'anti-poeta, esmola la ploma amb una gràcia i una mordacitat sense parangó: “Ésser poeta / és un ofici trist, porc i frenètic”, només comparable amb el Fuster, no clergue, però anticlerical.

Els joves valencians, escriu a Albert Manent, més que a la crítica literària prefereixen enviar cartes de protesta a la premsa: exactament la modalitat epistolar preferida dels bisbes espanyols, cada un dels quals “és, en essència, una Madame de Sevigné politicoteològic”. Parla dels joves valencians i de bisbes dels anys seixanta. Però han canviat tant les coses? Sens dubte, les cartes de Fuster no són precisament papers idiotes.